

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۱۱): بودجه قوه قضائیه

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۲۰۴۲۶

کد موضوعی: ۲۴۰

دوره دوازدهم - سال اول

ثبت: ۲۶۰

عنوان گزارش: بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۱۱): بودجه قوه قضائیه

نوع گزارش: طرح/لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق اقتصادی)

تهیه و تدوین کنندگان: امین اله پاک‌نژاد، محمد برزگر خسروی

ناظران علمی: احمد حکیم جوادی، جلیل محبی

اظهار نظر کننده: مرتضی کیانی

همکار: مهدی بهرامی حسن‌آبادی

صفحه‌آرا: نرجس امیراحمدی

واژه‌های کلیدی:

۱. حقوق بودجه‌ریزی

۲. حقوق مالی

۳. امنیت قضایی

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۱/۲۷

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۲	۱. مقدمه
۳	۲. بودجه قوه قضائیه
۴	۳. میزان انطباق بودجه قوه قضائیه با قانون برنامه هفتم پیشرفت
۵	۴. بودجه دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه
۶	۵. بررسی برنامه‌های اصلی دستگاه قضائی
۱۴	۶. گسترش فرهنگ حقوقی-قضایی و بودجه دستگاه قضایی
۱۵	۷. بررسی ردیف توسعه خدمات قضایی
۱۶	۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۶	منابع و مآخذ

فهرست جداول

۳	جدول ۱. خلاصه بودجه دستگاه‌های قوه قضائیه در جدول شماره ۷ ب.
۷	جدول ۲. اعتبارات دستگاه‌های اصلی براساس برنامه اجرایی موضوع جدول ۷ لایحه.
۱۲	جدول ۳. سنجه‌های عملکردی قوه قضائیه در قانون برنامه.

فهرست شکل‌ها

۵	شکل ۱. نمودارمقایسه بودجه دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴.
۶	شکل ۲. درصد رشد اعتبارات عمومی دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴.

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۱۱): بودجه قوه قضائیه

چکیده

بررسی بودجه قوه قضائیه به جهت میزان انطباق آن با سیاست‌های کلی به ویژه سیاست‌های کلی برنامه هفتم، میزان انطباق با قانون برنامه هفتم پیشرفت و همچنین رعایت سایر قوانین و اصول و قواعد حقوقی در جداول مربوط، به منظور نیل به اهداف این دستگاه، اهمیت دارد. با بررسی حقوقی لایحه بودجه ۱۴۰۴ کل کشور (بخش دوم)، مواردی از قبیل «عدم تحقق کامل بودجه مصوب قوه قضائیه مطابق قانون برنامه هفتم پیشرفت»، «میزان رشد بودجه دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه»، «برنامه‌ها و سنجه‌های ارزیابی» و «عدم تعیین بودجه مشخص مربوط به گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی» مطرح می‌شود. آنچه در این گزارش اهمیت قابل توجه‌ای دارد، میزان افزایش بودجه قوه قضائیه، منطبق با سیاست‌های کلی برنامه هفتم و قانون برنامه هفتم پیشرفت است که با بررسی جداول بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴، این مهم تحقق پیدا نکرده است.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

بر اساس ماده ۱۸۲ قانون آیین‌نامه مجلس شورای اسلامی، بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است. از آنجا که این لایحه در سال اول پس از ابلاغ قانون برنامه هفتم ارائه می‌شود، بررسی آن نیازمند توجه و دقت است. یکی از موضوعاتی که باید بدان از حیث رعایت قانون برنامه هفتم توجه شود، بودجه قوه قضائیه است. در این گزارش سعی می‌شود، ابعاد مختلف بودجه قوه قضائیه مورد بررسی قرار گیرد.

نقاط قوت و ضعف طرح

بر اساس بررسی‌ها و تحلیل جداول بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، نکات ذیل در خصوص بودجه قوه قضائیه قابل طرح است:

- بودجه قوه قضائیه نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، حدود ۲۳ درصد رشد داشته است. این میزان از رشد خلاف صریح جزء ۶ بند ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم پیشرفت و بند ح ماده ۱۱۳ قانون برنامه هفتم است.

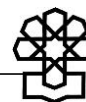
- بیشترین رشد بودجه مربوط به سازمان بازرسی کشوری با ۶۳ درصد و کمترین رشد بودجه مربوط به دیوان عدالت اداری، با ۱۴ درصد است.
- با وجود افزایش عناوین برنامه‌های قوه قضائیه (جدول شماره ۷) نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، این برنامه‌ها دچار ضعف‌ها و نقصان‌هایی است.
- در جدول شماره ۱۲، اعتبارات موضوع بند ب ماده ۷۶ قانون برنامه هفتم پیشرفت و بند «ث» تبصره (۸) بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ (بخش اول)، گسترش فرهنگ حقوقی - قضائی مغفول مانده است. پیشنهادهای مرکز پژوهش‌ها
- با عنایت به میزان رشد بودجه قوه قضائیه در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و عدم تحقق برنامه هفتم پیشرفت، پیشنهاد می‌شود بودجه قوه قضائیه به میزان افزایش بودجه عمومی کل کشور، افزایش پیدا کند.
- در جدول شماره ۱۲، اعتباراتی درخصوص گسترش فرهنگ حقوقی - قضائی درج شود.
- برنامه‌های مربوط به قوه قضائیه ذیل جدول شماره ۷، به صورت دقیق و در قالب برش سالانه مطابق قانون برنامه هفتم پیشرفت تهیه شود.

۱. مقدمه

در نظام حقوقی ایران، قوه قضائیه دارای اهمیت و جایگاه برجسته‌ای است. این نهاد به دلیل نقشی که در پیشگیری از جرائم و حل و فصل اختلافات و مجازات مجرمان برعهده دارد، اگر در کارکردهای خود موفق باشد، همه جامعه را به سمت اصلاح سوق می‌دهد و اگر در انجام کارکردهای خود ناموفق باشد، همه جامعه با مشکلاتی مواجه می‌شود. نقش قوه قضائیه در جلوگیری از فساد، به قدری اهمیت دارد که در حقیقت صلاح یک جامعه بدون آن محقق نمی‌شود. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز، قوه قضائیه دارای شأن برجسته و والایی است. مطابق اصل ۱۵۶ قانون اساسی «قوه قضائیه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت ... است». در این اصل وظایف ذیل برای قوه قضائیه برشمرده شده است:

- ۱- رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبیه که قانون معین می‌کند.
- ۲- احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع.
- ۳- نظارت بر حسن اجرای قوانین.
- ۴- کشف جرم و تعقیب مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام.
- ۵- اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.»

برای انجام وظایف فوق در قوه قضائیه، شوراهای حل اختلاف، دادرها، دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر، دیوان عالی کشور، دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور تشکیل شده است. علاوه بر این سازمان‌های دیگری نیز در زیر

مجموعه قوه قضائیه قرار دارد که سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی، سازمان پزشکی قانونی، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری از آن جمله هستند. دادگاه و دادستانی ویژه روحانیت و سازمان قضایی نیروهای مسلح نیز از دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه می‌باشند.

انجام وظایف فوق توسط نهادهای مذکور نیازمند دو ابزار مهم است: نخست نیروی انسانی متخصص و دوم مکان و تجهیزات مناسب. لازمه اصلی تأمین این دو ابزار، تأمین مالی و بودجه به صورت صحیح و منطقی است. متأسفانه یکی از چالش‌های قوه قضائیه، مسئله تأمین بودجه آن نهاد، برای انجام وظایف خود است. همین امر سبب شد در برنامه‌های توسعه کشور، به بودجه قوه قضائیه توجه شود. با این وجود عدم تحقق این امر سبب شد در سیاست‌های کلی برنامه هفتم موضوع تقویت و تثبیت منابع مالی قوه قضائیه مورد تأکید قرار گیرد. جزء ۶ بند ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم به «تقویت و تثبیت سهم قوه قضائیه از منابع بودجه عمومی دولت و تأمین نیازهای مالی و استخدامی قوه قضائیه» اشاره دارد. بر همین اساس در بند ح ماده ۱۱۳ قانون برنامه هفتم پیشرفت بیان شد: «دولت مکلف است در سال اول اجرای برنامه نسبت به افزایش سهم قوه قضائیه از محل درآمدهای عمومی کشور به نسبت سال پایه ۱۴۰۲ به میزان سی درصد (۳۰٪) علاوه بر افزایش سنواتی اقدام نماید و این افزایش در سالهای بعدی برنامه به عنوان عدد پایه بودجه قوه قضائیه در افزایش‌های سالهای بعدی مدنظر قرار خواهد گرفت.»

بر اساس جزء ۱ بند ج تبصره ۱۳ قانون بودجه ۱۴۰۳ کل کشور، اعتبارات قوه قضائیه و سازمان‌های تابعه و وابسته معادل نهمصد و هشتاد هزار میلیارد ریال (۹۸۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به تصویب رسید که به طور کلی با وجود ملاحظاتی، منطبق با سیاست‌ها و برنامه هفتم به نظر می‌رسید [۱]. در حال حاضر با ارسال لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور توسط دولت، ضروری است بودجه قوه قضائیه از حیث ملاحظات حقوقی و اسناد بالادستی مورد بررسی قرار گیرد.

۲. بودجه قوه قضائیه

در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، بودجه قوه قضائیه در «جدول ۷ ب» به شرح ذیل درج شده است:

جدول ۱. خلاصه بودجه دستگاه‌های قوه قضائیه در جدول شماره ۷ ب

عنوان دستگاه	عملکرد منابع عمومی سال ۱۴۰۲	مصوب منابع عمومی سال ۱۴۰۳	سرجمع اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
دادگستری جمهوری اسلامی ایران	۴۴۲,۶۴۱,۰۳۰	۸۶۰,۰۷۴,۴۷۹	۱,۱۶۶,۳۷۲,۸۷۱
دیوان عدالت اداری	۴,۸۵۴,۱۱۳	۸,۴۹۱,۵۸۲	۹,۶۶۶,۳۳۰
سازمان بازرسی کل کشور	۱۰۰,۵۲,۶۲۰	۲۱,۲۱۷,۶۳۱	۳۴,۴۹۶,۵۰۰
جمع	۴۵۷,۵۴۷,۷۶۳	۸۸۹,۷۸۳,۶۹۲	۱,۲۱۰,۵۳۵,۷۰۱

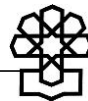
با عنایت به این جدول، اعتبارات قوه قضائیه (سرجمع دادگستری، دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی) حدود ۳۶ درصد رشد داشته است. در این میان، بودجه سازمان بازرسی کل کشور، حدود ۶۲ درصد افزایش پیدا کرده و بودجه دیوان عدالت اداری، ۱۳ درصد افزایش رشد داشته است.

در «جدول شماره ۹ - برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه» دو ردیف ۴۴-۵۵۰۰۰۰ و ۱۲۶-۵۵۰۰۰۰ با عنوان‌های «اعتبارات موضوع اجرای بند (ج) ماده (۲۴) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)» و «دادگستری جمهوری اسلامی ایران - طرح شهید نوروزی» به ترتیب اعتباری معادل هزار میلیون ریال (یک میلیارد ریال) و دو میلیون میلیون ریال (دو هزار میلیارد ریال) بیان شده است. با اضافه شدن این عدد به اعتبارات فوق، بودجه قوه قضائیه به ۱،۲۱۲،۵۳۶،۷۰۱ میلیون ریال خواهد رسید. میزان بودجه قوه قضائیه در بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۳، در بخش اول قانون، ۹۸ همت بود. با این اوصاف، بودجه قوه قضائیه، حدود ۲۳ درصد رشد داشته است.

۳. میزان انطباق بودجه قوه قضائیه با قانون برنامه هفتم پیشرفت

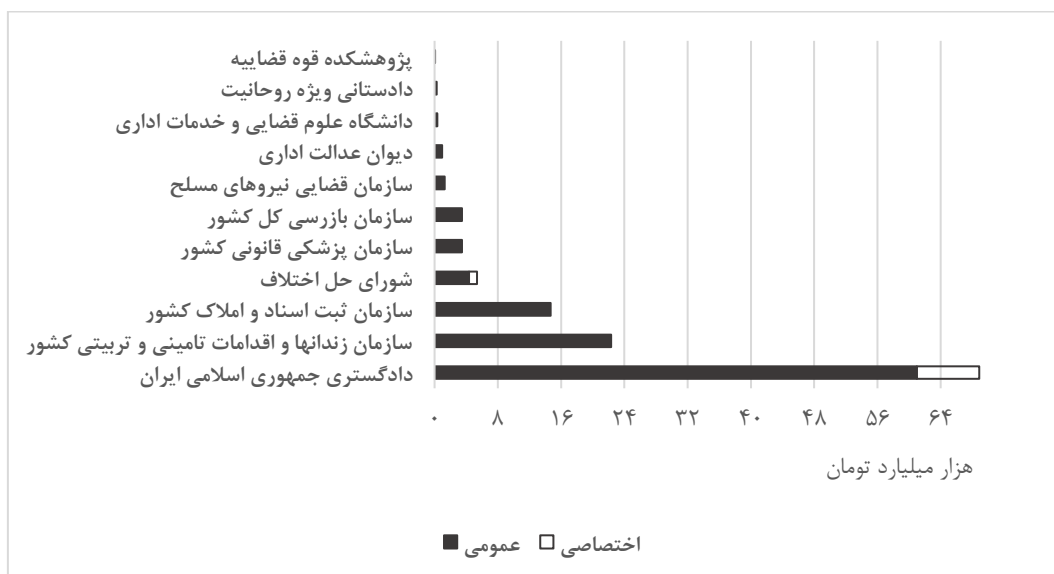
بر اساس بند ح ماده ۱۱۳ قانون برنامه هفتم پیشرفت، «دولت مکلف است در سال اول اجرای برنامه نسبت به افزایش سهم قوه قضائیه از محل درآمدهای عمومی کشور به نسبت سال پایه ۱۴۰۲ به میزان سی درصد (۳۰٪) علاوه بر افزایش سنواتی اقدام نماید و این افزایش در سال‌های بعدی برنامه به عنوان عدد پایه بودجه قوه قضائیه در افزایش‌های سالهای بعدی مدنظر قرار خواهد گرفت.» در حقیقت، مطابق بند فوق، ضمن اعمال میزان رشد بودجه سنواتی، به میزان سی (۳۰) درصد به اعتبارات قوه قضائیه اضافه شود. مقصود از میزان رشد بودجه سنواتی در حکم بند الحاقی مذکور مبهم است؛ چنانچه میزان رشد، جمع هزینه‌ها و مصارف عمومی باشد با میزان افزایش اعتبارات پیش‌بینی شده برای دستگاه‌های اجرایی، رقمی متفاوت خواهد بود.

بر اساس گزارش دفتر بخش عمومی رشد بودجه عمومی کشور، به میزان ۹۰ درصد است [۲]. در این صورت بند ح ماده ۱۱۳ قانون برنامه هفتم پیشرفت، نقض شده است. با توجه به تغییر دسته بندی مصادیق اعتبارات در هر سال بودجه ای، از جمله لحاظ شدن تادیه بدهی های دولت به عنوان مصارف عمومی در سال جاری، هر چند ممکن است معیار قرار دادن رشد ۹۰ درصدی از منظر قانونی، موجه به نظر برسد، از منظر اصول بودجه‌ریزی، محل تامل است. از طرف دیگر، رشد بودجه دستگاه‌های اجرایی (تلفیق عمومی و اختصاصی) به میزان ۴۱ درصد است که رشد مصارف عمومی، ۳۹ درصد است و چه بسا لحاظ کردن این رشد، برای رشد بودجه قوه قضائیه از حیث اصول بودجه ریزی صحیح به نظر می‌رسد. اگر در بند ح ماده ۱۱۳ قانون برنامه هفتم پیشرفت، رشد بودجه دستگاه‌های اجرایی ملاک قرار گیرد، رشد بودجه قوه قضائیه، خلاف قانون برنامه است. بنابراین، با هر یک از دو برداشت موجود از بند ح ماده ۱۱۳ قانون برنامه هفتم، میزان رشد بودجه قوه قضائیه، مغایر با حکم قانونی مزبور است و باید اصلاح شود.

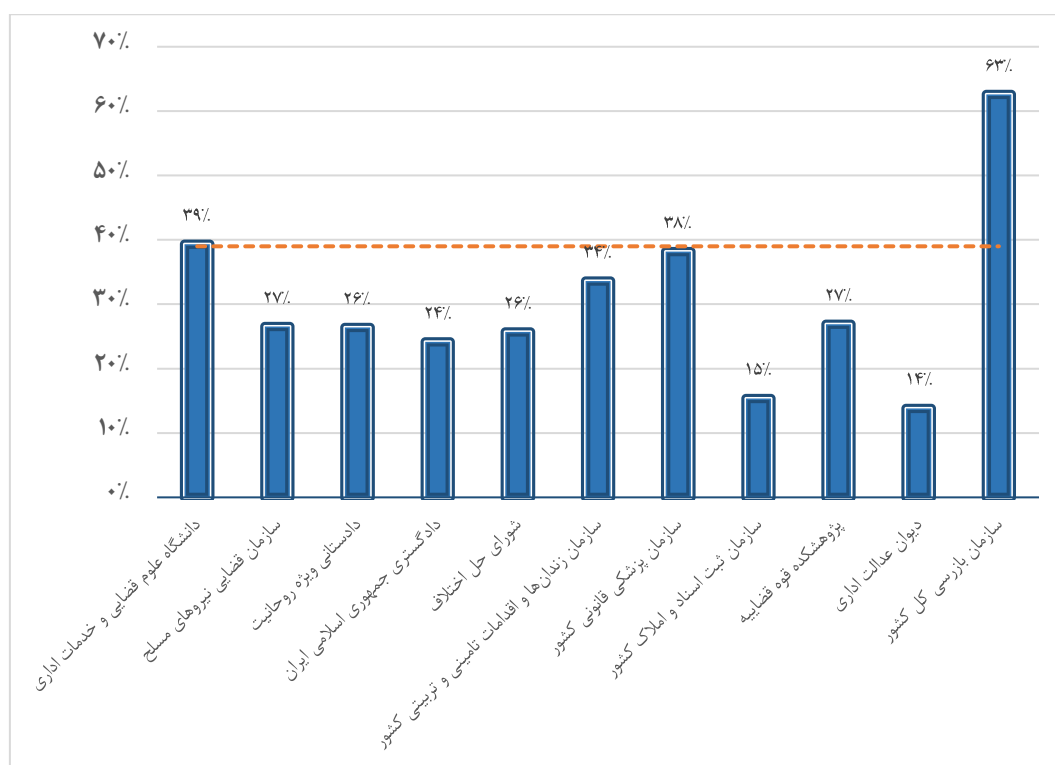
۴. بودجه دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه

بخش عمده‌ای از دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ ذیل دستگاه اصلی «دادگستری جمهوری اسلامی ایران» آمده است به‌جز این ردیف اصلی، دو دستگاه «دیوان عدالت اداری» و «سازمان بازرسی کل کشور» نیز در شمار دستگاه‌های اصلی زیرمجموعه این قوه هستند.

شکل ۱. نمودار مقایسه بودجه دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قوانین بودجه سنواتی.

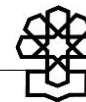

شکل ۲. درصد رشد اعتبارات عمومی دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴

بودجه سازمان بازرسی کل کشور در میان دستگاه‌های زیرمجموعه قوه قضائیه با ۶۳ درصد، بیشترین رشد را داشته است. نکته قابل توجه آن است که رشد اعتبارات عمومی این سازمان در قانون ۱۴۰۳ نسبت به عملکرد ۱۴۰۲ در حدود ۱۱۰ درصد بوده است که قابل ملاحظه است.

۵. بررسی برنامه‌های اصلی دستگاه قضائی

مطابق بند پ ماده ۱۳ قانون برنامه هفتم پیشرفت «دستگاه‌های اجرایی که از منابع بودجه کل کشور استفاده می‌کنند و تکالیف برنامه‌ای دارند، مکلفند برنامه عملیاتی خود را هر ساله بر اساس تکالیف برنامه شامل اهداف سال مورد نظر، شاخصهای عملکرد، مخاطرات رسیدن به اهداف، منابع لازم، نحوه تأمین مالی، طرح‌های توسعه‌ای مرتبط و گزارش عملکرد سال گذشته در چهارچوبی که توسط سازمان اعلام می‌شود، حداکثر تا پایان مرداد هر سال برای استفاده در تهیه لایحه بودجه سال بعد به سازمان ارائه نمایند». از طرف دیگر بر اساس بند ب ماده ۱۸۲ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، دولت مکلف است در ارائه بخش دوم لایحه بودجه سنجه‌های ارزیابی برنامه دستگاه‌هایی از جمله قوه قضائیه ارائه نماید. از این‌رو این برنامه‌ها در جدول شماره ۷ بیان شده است. این برنامه‌ها و سنجه‌های عملکرد قوه قضائیه به شرح ذیل است:

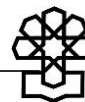

شماره طبقه بندی	عنوان	اهداف کمی برنامه ها			هزینه ای				تملك دارایی های سرمایه ای			بودجه شرکتی			
		مقدار			برآورد ۱۴۰۴				برآورد ۱۴۰۴			برآورد ۱۴۰۴			
		سنجه	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	جمع	متمفرقه	اختصاصی	عمومی	جمع	متمفرقه	اختصاصی	عمومی	جمع	هزینه های سرمایه ای
	صورت الکترونیکی														
۱۰۸۳۰۰	سازمان بازرسی کل کشور	□	.	.	.	*****	۹,۴۹۶,۵۰۰	.	.	۳۴,۴۹۶,۵۰۰
۱۱۷	راهبری، سیاستگذاری و نظارت بر خدمات عمومی دولت	□	.	.	.	*****	۸,۲۵۲,۵۰۰	.	.	۳۳,۱۲۱,۶۲۹
۱۱۷	تعداد گزارش	تعداد	۸۳۰	۱۰۰۰	۱۲۰۰
۱۲۰	توسعه خدمات قضایی	□
۱۳۶	توسعه دولت هوشمند	□	۱,۲۴۴,۰۰۰	.	.	۱,۳۷۴,۸۷۱

این درحالی است که سنجه‌های عملکردی در ماده ۱۱۲ قانون برنامه هفتم پیشرفت، به شرح ذیل است:

جدول ۳. سنجه های عملکردی قوه قضائیه در قانون برنامه

هدف کمی در پایان برنامه	عملکرد	واحد متعارف	سنجه عملکردی
۱۰		درصد	کاهش زمان رسیدگی
۱۰۰		درصد	نسبت ابلاغ الکترونیک اوراق مراجع غیرقضائی که نتیجه تصمیمات، آرا و دستوراتشان مطابق قوانین یا مقررات باید به ذی‌نفع ابلاغ شود به کل اوراق ابلاغی
۲۰		درصد	نسبت آرای اجراننده دیوان عدالت اداری به کل آراء
۲۳۰	۲۳۷	نفر	تعداد زندانیان به‌ازای ۱۰۰ هزار نفر جمعیت
۱۲	۳۳/۱۹	درصد	نسبت بازگشتی زندانیان به زندان پس از آزادی به کل زندانیان
۱۸	۲/۲۶	درصد	نسبت بازداشت‌شدگان تحت قرار به کل زندانیان
۱۰۰	۹۲/۳۶	درصد	نسبت زندانیان شاغل به زندانیان واجد شرایط اشتغال
۱۵		درصد	نسبت زندانیان تحت پوشش نظارت الکترونیک به کل زندانیان
۱۳		مترمربع	سرانه فضای زندان برای هر زندانی
۹۰	۴۰	درصد	نسبت تعداد زندانیان در زندان‌های خارج از شهرها به تعداد کل زندانیان داخل در محدوده شهری
۱۰۰	۶۴	درصد	افزایش میانگین دستمزد (به قیمت ثابت) پرداختی به زندانیان واجد شرایط اشتغال
۱۰۰		درصد	نسبت تعداد اسناد مالکیت حدنگاری (کاداستری) به کل اسناد مالکیت
۱۰۰		درصد	پاسخ آنی (کمتر از ۵ دقیقه) به استعلام‌های املاک دریافتی از محاکم دادگستری و دستگاه های اجرایی نسبت به کل استعلام‌های املاک دریافتی از مراجع مزبور
۱۰۰		درصد	نسبت ثبت الکترونیک فوری (کمتر از ۵ دقیقه) خلاصه معاملات به کل معاملات
۱۰۰		درصد	نسبت پاسخ فوری (کمتر از دو روز) به استعلام‌های املاک دریافتی از محاکم دادگستری و دستگاه های اجرایی به کل استعلام‌های املاک دریافتی از مراجع مزبور
۱۰۰		درصد	نسبت اسناد صادرشده رودخانه‌ها و سواحل در بانک جامع اطلاعات املاک و حدنگاری (کاداستر) به کل
۱۰۰		درصد	نسبت مساحت حدنگاری شده اراضی کشاورزی به مساحت کل اراضی کشاورزی
۲		روز	میانگین زمان دریافت سند مالکیت حدنگاری جدید توسط متقاضی از زمان ثبت درخواست یا ثبت معامله برای املاک دارای سند حدنگاری

هدف کمی در پایان برنامه	عملکرد	واحد متعارف	سنجه عملکردی
۲۰		درصد	نسبت تعداد ثبت درخواست صدور اجراییه در «سامانه خودکاربری اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا» به تعداد کل درخواست‌های صدور اجراییه
۱۰۰		درصد	نسبت مزایده‌های انجام‌شده در شعب اجرای احکام، دواير اجرای ثبت و شعب تصفیه امور ورشکستگی به‌صورت برخط (سامانه تدارکات الکترونیکی دولت «ستاد») به کل مزایده‌ها
۱۰۰		درصد	نسبت دفاتر تجاری مهر و موم (پلمب) شده با روش الکترونیکی به میزان کل دفاتر تجاری مهر و موم شده
۱۷۸		تعداد	سرانه تعداد وکیل دارای پروانه فعال به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت
۶۹		تعداد	سرانه تعداد سردفتران اسناد رسمی دارای پروانه فعال به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت
۹۵		درصد	نسبت تعداد ضابطان قضائی مجهز به دستگاه ضبط تصویر و صدا به تعداد کل ضابطان قضائی
۹۵		درصد	نسبت تعداد آرای قضائی منتشرشده به‌صورت عمومی در سامانه آرای قضائی به کل آرای قضائی
۵۰		درصد	میزان ارجاع هوشمند پرونده به قاضی و کارشناسان رسمی به میزان کل ارجاعات
۹۵		درصد	میزان ابلاغ ممنوع‌الخروجی از طریق سامانه ابلاغ الکترونیک قضائی (ثنا) به کل ممنوع‌الخروجی‌های صادرشده
قضات سالانه ۱۱۵۰ کارکنان سالانه ۳۴۵۰		نفر	افزایش تعداد قاضی و کارمند دادگستری نسبت به سال اول برنامه
۸۵		تعداد	احداث مراکز پزشکی قانونی جدید بر اساس اولویت در شهرستان‌های فاقد ساختمان‌های تملیکی
۸		تعداد	احداث سوله‌های بحران جدید در مراکز پزشکی قانونی استان‌های معین
۴۰		درصد	نسبت مراکز پزشکی قانونی تجهیزشده به دستگاه‌های آزمایشگاهی با فناوری بالا جهت بخشهای امور آزمایشگاهی و امور تشریح به کل مراکز موجود
۱,۰۰۰,۰۰۰		فقره/ پرونده	الکترونیکی کردن فرایندهای معاینات، کمیسیون و تشریح و آزمایشگاه
۴۵,۰۰۰		مترمربع	تأمین فضای تخصصی معاینات و تشریح پزشکی قانونی
۳۵		درصد	افزایش امنیت و ایمنی ساختمان‌ها و اماکن قوه قضائیه به تجهیزات پایش محیطی، حفاظتی و نظارتی به نسبت کل اماکن فاقد تجهیزات مزبور

سنجه عملکردی	واحد متعارف	عملکرد	هدف کمی در پایان برنامه
تعداد جذب و بکارگیری نیروی یگان حفاظت قوه قضائیه به کل پستهای مصوب بلا تصدی	نفر		در طول سال‌های برنامه ۱۳۵۰۰
افزایش نرخ صلح و سازش	درصد		۴۵
میزان دسترسی آحاد مردم به روشهای جایگزین رسیدگی قضائی	درصد		۹۰
نسبت سهم داوری، میانجی‌گری و صلح یاری از رسیدگی‌های غیرقضائی	درصد		۳۰

در خصوص برنامه‌های قوه قضائیه که در جدول شماره ۷ بیان شده است، نکات ذیل قابل توجه است:

- برنامه‌های بیان شده در جدول شماره ۷، با بسیاری از سنجه‌های عملکردی که در برنامه هفتم پیشرفت بدان اشاره شده است، تطابق ندارد. از این حیث تحقق آن در برش یکساله، که همان قانون بودجه است، محل تأمل است. از اینرو به نظر می‌رسد، ضروری است، برنامه‌های قوه قضائیه مطابق قانون برنامه، به برش یکساله تبدیل شود و از بیان برنامه‌های کلی پرهیز شود.
- برخی از برنامه‌های بیان شده، با توجه به عملکرد آن در سال ۱۴۰۳، شائبه غیرواقعی بودن دارند. به عنوان مثال در موضوع حدنگاری، اهداف کمی بیان شده در سال‌های ۱۴۰۲، ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ دارای فاصله قابل توجه است.
- برخی از برنامه‌های بیان شده از قبیل «راهبری، سیاستگذاری و نظارت بر خدمات عمومی دولت» دارای اعتبار صفر هستند. درج اعتبار صفر در قانون بودجه برای برنامه عملیاتی دستگاه، از حیث مشروط بودن انجام پرداخت به وجود اعتبار مصوب در قانون بودجه، مغایر اصول ۵۲ و ۵۳ قانون اساسی به نظر می‌رسد.

۶. گسترش فرهنگ حقوقی-قضایی و بودجه دستگاه قضایی

یکی از ابزارهای تحقق امنیت قضایی در جامعه، بهره‌گیری از ابزارهای فرهنگی است؛ چنانچه در اصل ۱۵۶ قانون اساسی از جمله وظایف قوه قضائیه، پیشگیری از وقوع جرم، اصلاح مجرمین، احیاء حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع است که تحقق این امور صرفاً با ابزارهای حقوقی و سخت ممکن نیست، بلکه افزایش سطح فرهنگ و آگاهی‌های حقوقی و قضایی به این مهم کمک می‌کند. در این زمینه، در بند ۱۶ سیاست‌های کلی امنیت قضایی ابلاغی ۱۳۸۱/۷/۲۸ مقام معظم رهبری بر گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه تأکید شده است. همچنین ترویج فرهنگ رعایت و تمکین به قانون (به عنوان یکی از پیش نیازهای پیشگیری از وقوع جرم و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع) در بند ۱۷ سیاست‌های کلی نظام قانون‌گذاری مورد اشاره قرار گرفته است. همه این موارد نشان‌دهنده ضرورت اختصاص بخشی از اعتبارات حوزه فرهنگی به تقویت و گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه است.

در این زمینه، هم قوه قضاییه و هم نهادهای فرهنگی دارای مسئولیت در حوزه ارتقاء فرهنگ عمومی، مسئولیت دارند و باید برای تحقق این مسئولیت‌ها اعتبارات مناسب نیز پیش‌بینی شود. در بند ب ماده ۷۶ قانون برنامه هفتم پیشرفت و بند «ث» تبصره (۸) بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴، یک درصد از هزینه‌های جاری شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و موسسات انتفاعی وابسته به دولت به منظور ترویج فرهنگ و اخلاق اسلامی اختصاص یافته است. به همین منظور، در جدول شماره ۱۲ بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ کل کشور، صورت تفصیلی هزینه‌کرد این منابع به منظور تحقق اهداف فرهنگی مذکور مشخص شده است. با این وجود، اولاً در موضوعات مربوط به ترویج فرهنگ و اخلاق اسلامی در جدول مذکور، موضوع ترویج فرهنگ حقوقی و قضایی نیامده است، در حالی که ترویج فرهنگ مذکور جزء امور فرهنگ و اخلاق اسلامی است؛ به عنوان مثال، فرهنگ رعایت قانون به عنوان یک واجب شرعی، فرهنگ عدم اشتغال و ترویج امور حرام، فرهنگ قضاء اسلامی و بسیاری امور دیگر در این حیطه می‌گنجد و لازم است، به منظور فرهنگ‌سازی در این زمینه‌ها اولاً بخشی از موضوعات فرهنگی دستگاه‌های یادشده در این جدول (نظیر صداوسیما) به این امور اختصاص پیدا کند و ثانیاً بخشی از بودجه مورد نظر به دستگاه قضایی جهت گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی برآمده از تعالیم و اخلاق اسلامی اختصاص پیدا کند. قوه قضاییه رشد فرهنگ حقوقی و قضایی مذکور را از یک طرف در میان جامعه قضات، کارشناسان دادگستری و بدنه دستگاه قضایی از جمله ضابطان^۱ ترویج می‌کند و از طرف دیگر، این موضوع را در قبال سایر مخاطبین دستگاه قضایی و عموم اشخاص جامعه با توجه به ابزارها و ظرفیت موجود خود دنبال می‌کند. این موضوع در لایحه بودجه ۱۴۰۴ کل کشور (بخش دوم) مغفول واقع شده است و از این جهت نیازمند بازنگری است.

۷. بررسی ردیف توسعه خدمات قضایی

عبارت توسعه خدمات قضایی در جداول پیوست بودجه ۱۴۰۴ کل کشور در موارد متعددی به کار رفته است. به نظر می‌رسد، این عبارت به دلیل کاربرد چندگانه‌ای که در بودجه داشته است، دارای ابهام است و تعریف مشخصی نیز ذیل هر کاربرد آن ارائه نشده است. در ادامه به موارد ابهام این عبارت پرداخته می‌شود:

در ردیف شماره «۱۲۰» جدول شماره (۷) پیوست بودجه ۱۴۰۴ کل کشور، عبارت «توسعه خدمات قضایی» ذیل ردیف‌های «۱۰۸۰۰۰»، «۱۰۸۱۰۰»، «۱۰۸۱۰۸»، «۱۰۸۳۰۰» و «۱۵۳۰۰۰» به ترتیب برای دستگاه‌هایی شامل «وزارت دادگستری»، «دادگستری جمهوری اسلامی ایران»، «دیوان عدالت اداری»، «سازمان بازرسی کل کشور» و «وزارت راه و شهرسازی» به کار برده شده است؛ این در حالی است که اولاً عبارت «خدمات قضایی» و «توسعه خدمات قضایی» تاکنون در قوانین تعریف نشده است و با توجه به اینکه این عبارت تاکنون غالباً در قوانین برنامه و بودجه کل کشور به کار رفته است و در این موارد نیز عمدتاً موضوع آن خدماتی است که از سوی قوه قضاییه به مردم ارائه می‌شود، در خصوص شمول این مفهوم به حوزه صلاحیت وزارت راه و شهرسازی تردید وجود دارد. از سوی دیگر، عدم روشن نمودن این عبارت بر خلاف اصل شفافیت قوانین مندرج در بند ۹ سیاست‌های کلی نظام قانون گذاری محسوب می‌شود

۱. موضوع افزایش شایستگی اخلاقی ضابطان دادگستری در بند ۱۱ سیاست‌های کلی امنیت قضایی مورد تأکید قرار گرفته است که بخشی از این افزایش شایستگی‌ها مربوط به اقدامات فرهنگی است.

۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

بررسی بودجه قوه قضائیه به جهت میزان انطباق آن با سیاست‌های کلی به ویژه سیاست‌های کلی برنامه هفتم، میزان انطباق با قانون برنامه هفتم پیشرفت و همچنین رعایت سایر قوانین و اصول و قواعد حقوقی در جداول مربوط، به منظور نیل به اهداف این دستگاه، اهمیت دارد. با بررسی حقوقی لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (بخش دوم)، مواردی از قبیل «عدم تحقق کامل بودجه مصوب قوه قضائیه مطابق قانون برنامه هفتم پیشرفت»، «میزان رشد بودجه دستگاه‌های ذیل قوه قضائیه»، «برنامه‌ها و سنجه‌های ارزیابی» و «عدم تعیین بودجه مشخص مربوط به گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی» مطرح می‌شود.

بر اساس بررسی‌ها و تحلیل جداول بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، نکات ذیل در خصوص بودجه قوه قضائیه قابل طرح است:

- بودجه قوه قضائیه نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، حدود ۲۳ درصد رشد داشته است. این میزان از رشد خلاف صریح جزء ۶ بند ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم پیشرفت و بند ح ماده ۱۱۳ قانون برنامه هفتم است.
 - بیشترین رشد بودجه مربوط به سازمان بازرسی کشوری با ۶۳ درصد و کمترین رشد بودجه مربوط به دیوان عدالت اداری، با ۱۴ درصد است.
 - با وجود افزایش عناوین برنامه‌های قوه قضائیه (جدول شماره ۷) نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، این برنامه‌ها دچار ضعف‌ها و نقصان‌هایی است.
 - در جدول شماره ۱۲، اعتبارات موضوع بند ب ماده ۷۶ قانون برنامه هفتم پیشرفت و بند «ث» تبصره (۸) بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ (بخش اول)، گسترش فرهنگ حقوقی - قضائی مغفول مانده است. با توجه به موارد بیان‌شده، پیشنهادات ذیل مطرح می‌شود:
 - با عنایت به میزان رشد بودجه قوه قضائیه در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و عدم تحقق برنامه هفتم پیشرفت، پیشنهاد می‌شود بودجه قوه قضائیه به میزان افزایش بودجه عمومی کل کشور، افزایش پیدا کند.
 - در جدول شماره ۱۲، اعتباراتی در خصوص گسترش فرهنگ حقوقی - قضائی درج شود.
- برنامه‌های مربوط به قوه قضائیه ذیل جدول شماره ۷، به صورت دقیق و در قالب برش سالانه مطابق قانون برنامه هفتم پیشرفت تهیه شود.

منابع و مأخذ

- [۱] گزارش «بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور (۲۶): تحلیل بودجه قوه قضائیه» به شماره مسلسل ۱۹۸۲۸.
- [۲] گزارش مسلسل ۲۰۴۰۸ ص ۴.

گزیده سیاستی

میزان افزایش بودجه قوه قضاییه، منطبق با قانون برنامه هفتم پیشرفت نیست.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir